

СЕКЦІЯ 4
SECTION 4

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ
FINANCE, BANKING, INSURANCE

УДК 336.5:330.35.01

Булавинець О. В.

к.е.н., докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК
ЧИННИК РОЗВИТКУ “СРІБНОЇ” ЕКОНОМІКИ

Визначальною демографічною тенденцією ХХІ ст. у багатьох країнах світу є поступове старіння населення, що генерує як виклики, так і можливості для економічної системи. Зміна структури населення є одним із головних чинників, з яким зіштовхується економіка України у воєнний час та який буде визначати траєкторію її зміни у післявоєнний період. Навіть до масштабного вторгнення статевовікова структура населення України відзначалась зростанням частки людей літнього віку, а з початком масштабної війни територію України, за різними оцінками, покинули понад 6,3 млн осіб, переважно діти та жінки працездатного віку [5]. Нові демографічні реалії вимагають пошуку інноваційних підходів до розвитку вітчизняної економіки, що дадуть можливість мінімізувати вплив структурних змін у населенні на економічну динаміку.

Відповіддю на виклики для економічної системи, пов'язані зі старінням населення, стала розробка концепції “срібної” економіки, під якою розуміють сферу економічної системи, яка охоплює

продукування товарів і послуг, орієнтованих на потреби населення старшого віку та реалізацію його потенціалу [3]. Аналітичні дослідження доводять, що ємність ринку продуктів та послуг, розроблених спеціального для підвищення якості життя осіб літнього віку поступово зростає, а результатом налагодження виробництва таких благ стане зростання кількості робочих місць. Однак, розуміння “срібної” економіки тільки у маркетинговому прочитанні є надміру вузьким. Як зазначають F. Kohlbacher та C. Herstatt, “срібна” економіка також охоплює питання впровадження новітніх технологій, що дають можливість бізнес-сектору адаптуватись до зростання ваги старіючої робочої сили [2]. Їхню думку розвиває A. Klimczuk, на думку якого “срібна” економіка передбачає інновації у сферах “універсального дизайну” та “дизайну між поколіннями”, а також “безбар’єрних продуктів і послуг”, тобто для всіх, включаючи людей з обмеженими можливостями”. “Срібна” економіка не має акцентувати увагу на вікових особливостях споживачів (адже це можна потрактувати як прояви ейджизму), а оперувати поняттями благ та технологій “дружніх до віку”, тобто адаптованих для людей різного віку, які можуть мати певні фізичні та когнітивні особливості [1]. Реалізація цих ідей спрямована на активізацію та розширення можливостей користувачів, а також на стимулювання їхньої соціальної участі та соціальної інтеграції з іншими людьми.

В Україні перспективи розвитку “срібної економіки” набувають особливої ваги, зважаючи на сталий тренд до старіння населення, а також наслідки війни, коли у різних сферах діяльності спостерігається дефіцит трудових ресурсів, зростання кількості осіб з інвалідністю

ставить питання про їхню адаптацію до ринку праці та економічну інклюзію.

Важливим моментом розвитку “срібної” економіки є джерела фінансування процесів трансформації, у яких вагоме місце відведене соціальним трансфертам. Соціальні трансферти відіграють ключову роль у формуванні економічної поведінки людей старшого віку. З одного боку, вони є основним джерелом доходу для значної частини населення, що залишила ринок праці. З іншого боку, вони створюють економічні стимули для розвитку товарів і послуг, орієнтованих на старше покоління. Хоча в Україні значна частина осіб літнього віку отримує невеликі за розміром пенсійні виплати, в сукупності вони формують доволі вагомий сегмент споживчого попиту [4]. Поступове підвищення пенсійних та інших виплат у зв’язку із завершенням війни і нормалізацією економічної ситуації в країні відкривають перспективи формування попиту на ринку послуг охорони здоров’я, догляду за літніми людьми, рекреації та освіти, що є важливими складовими “срібної” економіки.

Літні люди та особи з інвалідністю мають значний економічний потенціал як учасники ринку праці. В Україні дефіцит трудових ресурсів через еміграцію та воєнні втрати може бути компенсовано за рахунок залучення цієї частини суспільства до трудової діяльності та підприємництва. Однак, перспективи реалізації цієї ідеї безпосередньо залежать від конкурентоспроможності людей літнього віку на ринку праці, що може бути забезпечено через використання спеціальних освітніх трансфертів для перекваліфікації, підвищення рівня фінансової та цифрової грамотності, основ ведення бізнесу. В Україні наразі такі освітні програми недостатньо розвинені, що

ускладнює адаптацію осіб старшого віку до сучасних економічних умов. Впровадження державних і приватних ініціатив у цьому напрямі може стати важливим чинником розвитку “срібної” економіки.

Важливим напрямом впливу соціальних трансфертів на “срібну” економіку є підвищення рівня медичних і соціальних послуг. Збільшення витрат держави на фінансування охорони здоров’я літніх людей сприяє не лише підвищенню якості їхнього життя, але й створенню нових можливостей для підприємництва у сфері догляду та реабілітації. В Україні спостерігається тенденція до розширення спектру послуг для літніх людей, проте їхня доступність залишається низькою через обмежені фінансові ресурси таких домогосподарств. У цьому контексті важливим є формування механізмів державної підтримки, що включають розвиток медичного страхування, субсидування соціальних послуг і залучення приватного сектора до створення інноваційних рішень для старшого населення.

Окремої уваги заслуговує вплив соціальних трансфертів на соціальну інтеграцію літніх людей, адже відчуття соціальної ізоляції негативно впливає на їхнє психічне та фізичне здоров’я. Соціальні програми, що фінансуються за рахунок соціальних трансфертів, можуть сприяти залученню літніх людей до громадських ініціатив, волонтерської діяльності, культурних та освітніх заходів. В Україні подібні проєкти ще не набули широкого поширення, проте вони мають значний потенціал у контексті розвитку “срібної” економіки.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що соціальні трансферти відіграють визначальну роль у розвитку “срібної” економіки. Вони не лише забезпечують матеріальну підтримку літніх людей, але й сприяють створенню нових економічних можливостей,

покращенню якості соціальних і медичних послуг, розширенню ринку праці та підвищенню рівня соціальної інтеграції.

Список літератури

1. Klimczuk A. The Silver Economy as a Constructive Response in Public Policy on Aging, [in:] Bojanić I. B., Erceg A. (eds.), *Strategic Approach to Aging Population: Experiences and Challenges*, J.J. Strossmayer University of Osijek, Osijek, 2021, pp. 19–35.
2. Kohlbacher F., Herstatt C. (Eds.). *The Silver Market Phenomenon: Business Opportunities in an Era of Demographic Change*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2008.
3. The silver economy as a pathway for grows. Insight from the OECD-GCOA expert consultation. 2014. URL: <https://www.oecd.org/sti/the-silver-economy-as-apathway-to-growth.pdf>
4. Горин В. П. Концептуальні засади фінансового забезпечення соціальних гарантій. *Світ фінансів*. 2009. № 3 (20). С. 97-106. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10422/1/Концептуальні%20засади.PDF>
5. Кількість біженців з України в ЄС знову зросла і складає 4,2 мільйона – дані Євростату. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yevrostat-bizhentsi-ukrayintsi/33276981.html>